



27|28|29 NİSAN 2023 • AMASYA

Hanife ÜNVER*

Yüksek Lisans

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Erdem DÖNMEZ**

Doktor Öğretim Üyesi

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

II. MEŞRUTİYET'TEN SONRA YABANCI OKUL PROBLEMİ: MEHMED İRFAN'IN "KIZ MI ÇİÇEK Mİ YAHUD MİNİ MİNİ NADİRE" ROMANI ÖRNEĞİ

Giriş

İttihat ve Terakki'nin gayretleriyle ilan edilen II. Meşrutiyet, pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemi işaret eder. Meşrutiyet'in ilanından sonra II. Abdülhamit devrinde eğitim alanında yapılan yenilikler devam ettirilerek geliştirilmeye çalışılmıştır. Pek çok yeni okul açılmış, eski okullar ıslah edilmiştir, rüştiyeler ortaöğretimden ayrılarak ilköğretime dâhil edilmiştir. Ayrıca kızların eğitimi için önemli adımlar atılmıştır (Hayta- Ünal, 2003: 208). Bu yenilikler, dönemin eğitim dinamiklerini belirlemede etkin bir rol oynamıştır.

Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla birlikte halkın her alanda eşit sayılmasıyla azınlıkların elde ettiği haklar Islahat Fermanı'nın özel okullar maddesi ile yabancı devletlerin rahat bir şekilde okul açmasına olanak sağlamıştır. Bu fırsatı değerlendiren yabancılar, devletin bile okul açmadığı en ücra köşelere kendi ırklarından, mezheplerinden kimse olmamasına rağmen izinsiz ve ruhsatsız bir şekilde okul açmıştır. Bu okullarda eğitim görmeye başlayan Osmanlı çocuklarında ahlaki bir yozlaşma meydana gelir. Bu durum fark edildikten sonra 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesi yayımlanmıştır. 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesi yayınlanarak yabancı okulların varlığı hukuki bir temele bağlansa da sahipleri tarafından yabancı okulların teftişinin yapılması engellenmiştir. Bu durum akıllara, okulda hükümet aleyhine söylemlerde bulunduğu fikrini getirmektedir. Nitekim bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin hükümete karşı itaatsizliği de bunu doğrular niteliktedir. Gerekli nizamnamenin var olmasına rağmen uygulanamaması dönemin siyasi manzarasını da açıkça göstermektedir. Osmanlı'nın, kurtuluşu onlarda görüp umutlarla sarıldığı gençler, yabancı okullar yüzünden millî bilinçlerini yitirerek ülkenin de yıkımını sağlayan en büyük etkenler arasında yer almıştır. II. Abdülhamit döneminde bu nizamname üzerinde çok kez düzenlemeye gidilse de okulların açılması ve devlet aleyhindeki faaliyetler engellenememiştir (Oktay,2018:5).

II. Abdülhamit'in, faaliyetleri arasında eğitim geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu dönemde ilkokuldan üniversiteye kadar pek çok yeni okul açılmıştır. Ticaret Mektebi,

* orcid.org/0009-0003-2069-7319.

** orcid.org//0000-0003-3354-2351.

Hukuk Mektebi, Baytar Mektebi, Mülkiye Mektebi gibi pek çok alanla ilgili okullar açılarak dönemin ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır (Karataşer, 2017: 433). Farklı alanlarda açılan bu okullar eğitim faaliyetlerini verimli hale getirmiştir.

Yabancı okulların faaliyetlerini engelleyemeyen Osmanlı, Balkan savaşlarından sonra eğitim alanında yeni yapılandırmalara gider. Balkan savaşlarındaki galibiyetin en büyük sebebi olarak gösterilen “maarif ordusu”, yıkılma sürecine giren Osmanlı’ya kurtuluşa giden yolda umut ışığı olur. Eğitime, batmakta olan bir ülkeyi kurtaracak “katalizör” rolü biçilir (Keklik,2020:1491). Bu sebeple eğitimde millileşme ve niteliksel gelişme öncelenecek zaten önem verilen eğitim daha çok önemsenmeye başlanır ve bu konuda çalışmalar yapılır.

1915 yılında “Mekâtib-i Hususiye” adlı bir talimatname çıkarılarak yabancı okullarla ilgili düzenlemelere gidilir. Bu talimatname, azınlıkların sadece oturdukları mahalle ve köylerde kendi okullarını açabileceklerini, kendi dillerini öğretim dili olarak kullanabileceklerini; ancak Türk dili, Türkiye tarihi ve coğrafyasını Türk öğretmenlerin Türkçe öğretmesi zorunluluğunu getirmiştir (Akyüz, 2001: 253).Mekâtib-i Hususiye, azınlıkların yabancı okul açma haklarına sınırlandırmalar getirmesi sebebiyle önemlidir.

Osmanlı coğrafyasındaki gençlerin yozlaşmasına sebep olan yabancı okulların yanında bir de yurt dışındaki okullar meselesi vardır. Öğrencilerin tahsil için Avrupa’ya gönderilmesi II. Meşrutiyet’ten önce başlamıştır. Batılı eğitim görerek ülkesine faydalı bireyler olması beklenen öğrenciler, yurt dışındaki okullara gönderilir. Tahsil görürken buldukları medeniyetin kültürüne şahitlik edip benimseyen öğrenciler, Batı kültürünün Osmanlı coğrafyasına aktarımında kültür kanalı oluşturur. Bu yönüyle yurt dışındaki okullar, millî kimliğin bozulmasında yabancı okullara göre daha hızlı ve etkili bir rol oynamıştır. Tahsili yerinde öğrenmek için giden öğrenciler sadece eğitim değil, bununla beraber buldukları ülkenin manevi, ahlaki, kültürel değerlerini de görmüş ve benimsemişlerdir. Bu değerleri kendi ülkelerine taşıdıklarında ise büyük bir çatışmayla karşılaşır. Meşrutiyet romanı da bu çatışmadan filizlenir.

II. Meşrutiyet Döneminde Roman

II. Meşrutiyet romanı kendinden önceki dönemler gibi büyük ölçüde çatışmalar ve karşıtlıklar üzerinde şekillenir. Bunun en büyük sebebi yazılan romanların hâlâ halkı eğitme, değiştirme, dönüştürme niteliği taşıyan bir noktada yer alıyor olmasıdır. Doğu-Batı, eski-yeni, akıl-duygu gibi ikili karşıtlıkların yanında eğitim, kadının eğitimi, yabancı okullar, kadın-erkek ilişkileri, yanlış Batılılaşma gibi konular da romanların ana temasını oluşturur. Gündüz, dönemin romanının profilini şöyle çizer: “Bir yandan yıkılan imparatorluğun ve çözülen sosyal kurumların arkasındaki güzellikler, geçmiş-şimdi çatışması içinde sezdirilirken; bir yandan da Doğu-Batı ikilemi içinde geçmişin siyasal, sosyal ve estetik değerler bakımından sorgulaması yapılır.” (Gündüz, 2006: 102)

Erken Dönem Türk Modernleşmesinde Kadının Konumu

Değişen Osmanlı toplumunda kadının modernleşmesi gerekli ve önemli görülmesine rağmen bu hep endişelenilen bir durum olmuştur. Çünkü bireyleşen kadın, yaşadığı toplumun dayattığı kimlikle ters düşer. Dönmez bu konu hakkında şöyle söyler: “Kadının ailenin ferdi olmasının yanı sıra, bireysel arzu ve hırslarıyla bireyleşen, bireyleştikçe de geleneksel değerlerden uzaklaşan, dolayısıyla muhafazakârlıktan karşı-muhafazakârlığa dönüşen bir sürece dâhil olacaklardır.” (Dönmez, 2022: 325) Modernleşme, kadının gelenekle bağının önünde bir tehdit olarak görülür.

Nurdan Gürbilek, modernleşme sürecinde kadına karşı takınılan tavrın sebebini şu şekilde açıklar: “Medeniyet değiştiren bir toplumda modernliğin tehdit ettiği cemaatin manevi simgesi, mahrem alanın doğal uzantısı olarak görüldüğü için, yani “dış”a karşı “iç”le özdeşleştirildiğinden modernlikle ilgili endişelerin üzerinden konuşulduğu bir alan oldu hep kadın.” (Gürbilek,2014:29) Kadın, evin içine hâkim olması yönüyle mahremi temsil eder. Evi düzenleyen kadının dışarıya çıkıp toplumda görünür konumda yer alması sadece bireysel bir dönüşümü ifade etmez. Aynı zamanda evin içini, yani yetiştireceği çocukları da etkileyeceği için kadın eğitimi çok hassas olunan bir konudur. Kadının modern bir eğitim alması geleneksel özelliklerini muhafaza etmesi kaydıyla uygun görülür. Yani kadın, evdeki zevcelik ve annelik sorumluluklarını aksatmayıp en iyi şekilde yerine getirerek eğitim hayatında yer alabilir. Dışarıda öğrenilen bilgiler geleneği muhafaza etmek şartıyla kadın vasıtasıyla eve girer ve bu sayede toplumda daha sağlıklı bir dönüşüm yaşanması amaçlanır.

Erken Dönem Türk Romanında Kadın: Nadire

Çatışmalar üzerine kurulu olan Meşrutiyet romanında Doğu-Batı arasında kalmış kadın doğru ya da ters idealize edilerek didaktizm amaçlanır. Dolayısıyla, romanlarda karşılaşılan ideal kadın, yazarın dünya görüşüyle paralel bir görünümüdür. Yazar, dönemin ideal kadın tipini kendi fikirleriyle yoğurarak yansıtır. Meşrutiyet romanının ana temasını oluşturan unsurlardan biri olduğunu söylediğimiz yabancı okul problemleri, genel olarak kadınlar üzerinden kurgulanarak okura sunulur. Lem’iNihad (Uçurumlarda-1914), İzzet Ulvi (Son Mektuplar-1916), Mustafa Hasib (Güzellere-1914), Hakkı Senih (Hâdiye Boşandıktan Sonra-1914), Mehmed İrfan (Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire-1912) romanları dönemin eğitim sorunlarını gündeme taşıyan didaktik eserlerdir (Gündüz,2013: 28). Yabancı okulların kadınlar üzerindeki etkisi Müfide Ferit Tek, Necmettin Halil Onan, Halide Nusret Zorlutuna, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi isimlerin romanlarının da ana ya da ikincil temasını oluşturmuştur. Bu çalışmamızda, ana teması kadın ve yabancı okullar üzerine inşa edilmiş olan *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* adlı romanı inceleyeceğiz.

Mehmed İrfan tarafından 1912 yılında yazılan *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* adlı roman, “Muktatafatımdan mütevellid bir hakikat” açıklaması ve “millî, ahlaki bir roman” ifadesiyle Filibe Hürşit Matbaası’nda basılmıştır. Hiçbir kaynakta adı yer almayan Mehmed İrfan hakkında yalnızca kitabın kapağında yer alan bilgiye göre “Hasköy Mekteb-i Rüştîyesi Muallimi” olduğunu bilinmektedir. Hasköy Bulgaristan’da yer alan bir şehirdir. Dolayısıyla bu roman, içerdiği meselelerin yanı sıra Bulgaristan’da yaşayan bir Türk tarafından yazılmış olması yönüyle dönem arz eder. Atif Akgün’ün “Bulgaristan’daki Türklerin Romani” adlı çalışmasında yer alan tespitine göre; *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* romanı, Bulgaristan’da yaşayan Türkler tarafından yazılan ilk romandır (Akgün,2021:272).

Ailesiyle birlikte Avrupa’da yaşayan Nadire on altı yaşında bir kız çocuğudur. Buldukları muhitte Türk okulu olmadığı için yabancı bir okulda okumaktadır. Batılı terbiyeyle yetişen ve pek çok Hristiyan arkadaşı olan Nadire, yavaş yavaş kendi ahlaki değerlerinden uzaklaşır. Sevgililerini eve çağırıp odasına alır ve ailesine çeşitli yalanlar söyleyerek onları kandırır. Annesinin tesadüfen yastığın altında bulduğu aşk mektupları, fotoğraflar, çeşitli haplar, şırıngalar onu ele verir. Durumu anlayan ailesi hemen kızını muayene ettirir. Nadire’nin hamile olduğu ortaya çıkar. Kürtaj yaptırdıktan hemen sonra kızlarını Türklerin bulunduğu mahallede oturan, yaşça Nadire’den büyük Hami Bey ile evlendirirler. Bu kısımdan sonra roman “*mâbadıvar*” notuyla sona erer. Ancak eserin devam ettiğine dair herhangi bir ize rastlanılamamıştır. Ayrıca içerik kurgusu itibariyle eserin bu haliyle de nihayete erdiği düşünülebilir.

Nadire, Osmanlı toplumunda idealize edilen kadın tipinden bir hayli uzaktır. Yurt dışında okuyup kendi kimliğinden uzaklaşmış, manevi değerlerini yitirmiş bir kızıdır. Romanın sonunda sevmediği bir adamla evlendirilerek mutsuz olması okura ders verir niteliktedir. Bu yönüyle tezli bir roman olduğunu söylemek mümkündür. Nadire karakterinin böyle bir çerçevede çizilmesi kadının modernleşmesinde hissedilen bazı kaygılardan ileri gelmektedir.

Roman, bahçe tasvirleriyle, çiçeklerin güzelliğinden, benzersizliğinden, nadir oluşlarından bahsederek başlar. Eserde çiçek, sembolik bir değer olarak karşımıza çıkar. Yazar, çiçekleri ve genç kızları eşdeğer görür. Kızlar da aynı çiçekler gibi güzel ve nadirdirler. Çiçeğin üstüne böceğin konmasının onu yavaş yavaş ölüme sürüklemesi gibi kendi kültürel dünyasına ait olmayan şeyleri hayatına alan kızlar da tükenmeye, mutsuz olmaya mecburdur:

Ufak bir böcek, küçük bir kurt bağına düşüp özünü emer. Hüsnine, mevcudiyetine hanel verir! Zavallı çiçek git gide pejmürde bir hâl alır. Nihâyet, hazanın bîemân, sert bir rüzgârı onu faraş istirâhatından ayırıp bînişân eyler. Genç kız da böyle değil midir? (Mehmed İrfan, 1912: 4)

Romanın ana fikrini en başında veren yazarın başkaraktere neden Nadire ismini verdiğini bu kısmı okuduktan sonra anlamaktayız. Nadire'ye iki sebeple bu isim verilmiştir. Birinci sebep, doğada bulunan nadir çiçeklere benzetilmesi; ikinci sebep ise, romanın başından sonunda kadar yaşadığı macerayla o dönemde az rastlanan örneklerden biri olmasıdır. Nadire'nin yabancı okulda okuması, sevgilisinin olması ve hamile kalması romanın yazıldığı dönem için toplumda çok yeni ve az rastlanan bir durumdur.

Meşrutiyet romanının temelini oluşturduğu kabul edilen karşıtlıklar, bu romanda yoğunlukla akıl-duygu ve kadın-erkek karşıtlığı olarak yer alır. Nadire, aklıyla değil duygularıyla hareket eden genç bir kızıdır. On altı yaşındaki bu genç kızın aşk maceraları 4 yıl önce başlamıştır. Nadire'nin en önemseydiği şey aşktır. Mantığını bir kenara bırakıp sadece arzularının peşinden koşar. Nadire'nin karşısında bulunan karşıt güç, abisi Bedri ve sevgilisi Fikri'dir. Bedri de Nadire gibi Avrupa'da okuyan ama millî şuurunu kaybetmemiş, dönemin idealine uygun bir gençtir. Kardeşine okumanın ve aile sözü dinlemenin ne kadar önemli olduğuna dair nasihatler veren bir mektup yazar:

Gençlik zamanı öyle gevher giran-bahadır ki bir kere elden giderse bir daha avdet etmez. Ne kadar te'essüf olursa fâide vermez. Ya o akraba taallukatın hallerini tefekkür etmeli. Bağ handanlarında yetişecek bir nevnihalin hal-i pür melâlini gördüğünde ne hallere güftâr olurlar? Ya o peder ve maderin meyasunu düşünmeli ki semere fevâidleri olacak diye leyl ü nehârta'lim ve terbiyesi hususunda se'ibi şamar edip dururken evlâdının kadir ve kıymetini bilmeyip iktisâbu'lum ve tasfiye-i ahlak edemeyerek mektepten çıkarsa ebeveyninin kalbi ne derecelerde münkesir olur? Cüzzi aklı olan bir genç hiç olmazsa kendinin istikbalini düşünmez mi? (Mehmed İrfan,1912: 9)

Nadire abisinin bu nasihatlerini umursamaz ve sevgilisinden gelen mektubu okumak ister. Nadire'nin akla, mantığa dair herhangi bir şey okumaya bile tahammülü yoktur:

Nadire'nin zihni esasen meşgul görünürdü. Bir de bu uzun mektubu okuyunca büsbütün karışması üzerine hiddetinden elinden fırlatmış; bir haftadan beri nakılının üstünde taşımakta olduğu bir muhabbetnameyi göğsünden çıkarıp kemal-i şetâretle mütâlaasına dalmış idi. (Mehmed İrfan,1912: 11)

Bedri, akli temsil eden bir konumdadır. "Bedri" kusursuz, mükemmel olmakla ilgili çağrışımlar yapan bir isimdir. Dolayısıyla akli ve ideal insanı temsil eden ismin "Bedri" olması tesadüf değildir.

Nadire'nin karşısında bulunan diğer karşıt güç ise sevgilisi Fikri'dir. Fikri, derslerinde ve piyano çalmakta çok başarılıdır. Bu sebeple Nadire ondan ders almak ister. Fikri, Nadire gibi yozlaşmış bir karakteri temsil etse de onun kadar mantıksız hareketlerde bulunan biri değildir. Âşık olmasına rağmen aklını da kullanır. Sözelimi; Nadire onu odasına aldığında yakınlaşmalarında ileri gitmeyerek sabretmeleri gerektiğini söyleyerek evlilik hayalleri kurar. "Fikri de aşkını, muhabbetini söylüyor; vakt-i merhununa kadar sabreylemesini rica ile titrek (...)"(Mehmed İrfan, 1912: 17) Fikri, ideal Türk gencini temsil etmese de Nadire'ye göre daha akıllı ve başarılı olması yönüyle karşıt bir figürdür. Bu sebeple akılı, düşünceyi çağrıştıran "Fikri" ismi özellikle seçilmiştir.

Nadire'nin yanında gördüğümüz son karşıt güç ise zorla evlendirildiği kişi Hâmi Bey'dir. Hâmi Bey, Avrupa'daki Türklerin yaşadığı mahallede oturan, geleneklerine bağlı, düzenli işi olan, orta yaşlı, akıllı temsil eden, ideal bir beyefendidir. Ailesinin koruyamadığı genç kız, Hâmi Bey ile evlendirilerek onun himayesi altına girer. Nadire'yi kanatları altına alacak kişiye "himaye etmek, korumak" anlamlarına gelen "Hâmi" isminin verilmesi dikkate değerdir.

Bedri, dışarıdaki çevreden etkilenmeyip değerlerini korumuş, Nadire ise ahlaki bir çöküntüye uğrayarak yozlaşmıştır. Dışarıdan etkilenme kadın karakter üzerinden kurgulanmıştır. Modernleşme sürecinde kadına daha hassas davranıldığını çalışmamızın başında söylemiştik. Bu durum, kadınların erkeklere göre daha çabuk etki alanına girmesiyle ilgilidir. Kadının etkilenmeye açık olduğu görüşü bu dönemde ortaya çıkmış yeni bir düşünce değildir. Avusturyalı Feminist Lloyd, *Erkek Akıl-Batı Felsefesinde "Erkek" ve "Kadın"* adlı çalışmasında eski Yunan'dan beri erkeğin akıl, kadının ise akıl dışı ile ilişkilendirildiği gerçeğinden yola çıkarak bir inceleme yapar. Ona göre erkeklik daima "açıklık", "kesinlik" ve "başarı"; kadınlık da "muğlaklık", "belirsizlik" ve "başarısızlık" ile ilişkilendirilir ve bunun sonucunda aklın erkek, duygunun kadın olarak kodlandığı ortaya çıkar (Erkoç, 2020:426). Belirsizlik, kararsızlık, duygusallıkla ilişkilendirilen bir cinsiyet olan kadın, etkilenmeye erkekten daha açık bir konumdadır. Bu sebeple toplumda, dolayısıyla romanlarda da etki alanında bulunan cinsiyet kadındır. Nadire de bu duruma örnek gösterilebilecek bir karakterdir.

Dönmez'in belirttiğine göre; "Dış dünyada görünürlük kazansa da kadının erkekle aleni ilişki kurması dönemin şartlarına uygun düşmez; hatta bir Müslüman kadın ve erkeğin bireysel olarak meşru bir düzende tanışıp bir araya gelmeleri de söz konusu olamaz." (Dönmez, 2022: 326) Osmanlı toplumunda hoş karşılanmayan kadın-erkek arkadaşlığı, flört etmek ve sevgililik gibi ilişkiler Batılılaşmayla birlikte önce yurt dışında eğitim görenlerde ve yabancı okullara gidenlerde görülmeye başlanır, daha sonra yaygınlaşır. Kadınların erkeklerle mektuplaşması, buluşması yavaş yavaş normalleşmeye başlar. Kadın-erkek arasındaki ölçsüz ilişkiler zamanla fuhuş ve zinanın yaygınlaşmasına sebep olur. Buna bağlı olarak belsoğukluğu, frengi gibi hastalıklarda artış olur. (Çiftçi,2008:321) Nadire'de de bu hastalıklar baş göstermiştir. Nadire'yi muayene eden doktor, hamileliğinin yanı sıra belsoğukluğu ve frengi hastalıklarının da bulunduğunu söyler:

Güzelce bir muayene ettirilip hekim tarafından kendisinin hastalıkları için şöylece bir malumat alınmıştır:

- 1.Sekiz ayı mütecâviz gebe bulunduğu
- 2 Birkaç senelik belsoğukluğuyla beraber henüz frengiye tutulmuş olması
3. Vücudu son derece istirâhate ve serbest bir hayata muhtaç bulunması

Endişesiz Coğrafyada Kaygılı Söylemler

Meşrutiyet romanında kadın, eğitim hayatına atılarak görünürlük kazansa da henüz tam anlamıyla Batılı bir kimliğe bürünebilmiş değildir. Sözgelimi, hiçbir kadın erkeklerle aleni bir ilişki kurmaz. Henüz toplum buna hazır olmadığı için tepki çekme ihtimali yüksektir. Bu sebeple geleneğe ters düşen yozlaşmış, düşkün kadın karakterler Avrupa'da yaşar. Fazıl Gökçek'ten aktaran Dönmez, romanlarda kadınların erkeklerle bir araya gelemeyeceğini belirterek Türk romanının ilk döneminde konusu Avrupa'da geçen örneklerin yoğunlukta olduğunu söyler. (Dönmez, 2022: 324) Yazarlar, kötü örnek teşkil eden, düşkün, ahlaksız karakterlerin bulunduğu hikâyeleri Osmanlı coğrafyasında kurgulamaktan imtina eder.

Yukarıda bahsettiğimiz sebeplerden dolayı *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* romanı Avrupa'da geçmektedir. Bir Osmanlı kızının yurt dışında okuması, erkeklerle yakın temasta bulunması, evlilik dışı hamile kalması Osmanlı coğrafyasında kurgulanmasından imtina edilen olaylardır. Romanda da olsa, Nadire gibi bir kızın Osmanlı topraklarında yaşıyor olması tepki çekecek bir durumdur. Bu sebeple mekân olarak özellikle Avrupa seçilmiştir.

Sonuç

II. Meşrutiyet devrinde her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. İlkokuldan üniversitelere kadar pek çok yeni okul açılmıştır. Bunların yanı sıra gençlerin millî kimliğini oluşturmasının önünde bir tehdit unsuru olarak görülen yabancı okullar konusunda da düzenlemelere gidilmiştir. Öğrencilerin yabancı okullarda ve yurt dışında eğitim görmesi dönemin en belirgin sorunlarından biridir. Bu dönemde hâlâ toplumu değiştirme, dönüştürme işlevi gören roman, eğitim sorunlarına eğilerek halka kurtuluşun çağrılarını vermeyi amaçlar. Sözgelimi, romanlarda yabancı okulların yozlaştırdığı öğrencilere hazin bir son hazırlanarak milli değerlerin önemi vurgulanmaya çalışılır.

Eserlerde karşımıza çıkan yozlaşmış karakterler genellikle kadınlardır. Kadınların duygularıyla, erkeklerin aklıyla hareket ettiği genel kabulü romanlara da yansıtılarak kadının erkeğe göre çevresinden daha çabuk etkilenen bir konumda bulunduğu gösterilir. II. Meşrutiyet döneminde yazılmış bazı romanlar bu çizgide kurgulanmıştır. Bu çalışmada incelediğimiz *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* adlı roman bu minvalde yazılmış bir eserdir. Mehmed İrfan tarafından 1912 yılında yayımlanmış olan romanda Avrupa'da yaşayan genç bir kızın millî, ahlaki değerlerinden kopuşu anlatılır. Bu kopuşun sebebi olarak yabancı okullar ve ailenin denetimsizliği gösterilir. Romanda yer alan nasihat niteliğindeki pasajlar Osmanlı halkına ders verir niteliktedir. Bu yönüyle, *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* adlı romanın tezli bir roman olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış aslından Latinize ettiğimiz *Kız mı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire* adlı roman, içerdiği meselelerin yanında Bulgaristan'daki Türklerin yazdığı ilk roman olması yönüyle de dikkate değerdir. Bu dönemde yazılan ve Latinize edilmeyi bekleyen pek çok edebî eser vardır. Dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel şartlarını daha iyi anlayabilmek için bu eserlerin çevrilip edebiyatımıza kazandırılması önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Akgün, Atif (2021). "Bulgaristan'daki Türklerin Romanı (1912-2021)", *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, C. 3, S. 2, s. 245-276.
- Akyüz, Yahya (2001). *Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çiftçi, Selahattin (2008). *Türk Romanında Yabancı Okullar ve Kültürel Değişimdeki Roller (1881-1950)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Dönmez, Erdem (2022). *Arzu ve Tereddüt*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gökçek, Fazıl (2017). *Küllerinden Doğan Anka*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gündüz, Osman (2006). "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 4, S. 8, s. 101-164.
- Gündüz, Osman (2013). *İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gürbilek, Nurdan (2014). *Kör Ayna, Kayıp Şark*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hayta, Necdet- Ünal Uğur (2003). *Osmanlı Devlet'inde Yenileşme Hareketleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- İrfan, Mehmed (1912). *Kızımı Çiçek mi Yahud Mini Mini Nadire*. Hurşit Matbaası.
- Karataşer, Büşra (2017). "Sultan II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikası Hakkında Bir Değerlendirme", *International Journal of Social Science*, S. 57, s. 423-434.
- Keklik, Ebubekir (2020). "İkinci Meşrutiyet Döneminde Eğitim Sorunu ve Osmanlı Aydınları", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 6, S. 4, s. 1487-1517.
- Lloyd, Genevieve (2015). *Erkek Akıl "Batı Felsefesinde "Erkek" Ve "Kadın"*. çev. Muttalip Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Oktay, Tolga (2018). *II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikası Bağlamında Yabancı Okulların Konumu*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Oktay Erkoç, Gülçin (2020). "“Millî / Erkek”, “Gayr-ı Millî / Kadın”: Türk Romanında Yabancı Okullar ve Cinsiyetler Üzerine Etkileri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 22, S. 40, s. 421-460.
- Şahin, Muhammet – Tokdemir Ahmet (2011). "II. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 4, s. 851-876.
- Tekin, Mehmet (1990). "Ailedeki Sosyal Değişme ve Bu Değişmenin Türk Romanına Yansımaları", *Milli Kültür*, S.11, s. 40-44.
-